

МЕТОД CASE STUDY У КУЛЬТУРОЛОГІЧНОМУ ДОСЛІДЖЕННІ ВИСТАВКОВИХ ПРАКТИК НА ПРИКЛАДІ ТВОРІВ МАРСЕЛЯ ДЗАМИ

Метод case study (тематичне дослідження) — усебічний аналіз питання, яке дослідник вивчає за тематичними напрямками окремо, або їх поєднуючи, серед яких основними є: історичний з хронологічно-компаративним підходом; проблемно-орієнтований із зануренням у конкретну ситуацію; сукупний, котрий передбачає збір інформації та її порівняння; критичний причинно-наслідкового зв'язку; ілюстрації певних подій та їхніх результатів. Для культурологічного дослідження цей метод є цінний тим, що його застосовують для конкретного випадку, а стосовно проблеми виставкових практик він доцільний для висвітлення репрезентованої на експозиції творчості одного автора чи групи митців. Case study є корисним методологічним інструментом для трактування ідейного мислення як митця, так і глядача — інтерпретатора його художньої роботи, який вже обізнаний з творчістю або потрапив на виставку вперше.

Тематичне дослідження широкого використовують у юриспруденції, освітніх програмах, бізнесі, а в гуманітарних науках цей метод аж тепер поступово набуває значення важливого методологічного інструменту, адже «кейс» — це безпосереднє вивчення питання у конкретному випадку. Саме такий метод є доволі результативним стосовно використання його в аналізі експозиційних практик з образотворчого мистецтва. Тому, щоб зануритися в атмосферу світоглядних уявлень художника та репрезентований на експозиції його результат, необхідно цілковито пізнати творчо-біографічний шлях автора і рефлексії щодо подій, які вплинули на самоутвердження цього митця.

Художня виставка передбачає супровідну експлікацію до репрезентованих творів у вигляді етикетажу. Короткі відомості про кожну представлену роботу з переліком її основних параметрів (назва, автор, рік створення, місце створення, техніки, матеріали та габарити) містить лише інформативну статистику, залишаючи глядачеві самотійно осмислити реалізований задум митця. У практиках сучасних експозицій в музеях, галереях також побутують розширені коментарі до тої чи іншої роботи з метою допомогти відвідувачу проникнути у світогляд художника і, ймовірно, знайти відповіді на низку питань, зокрема чому автор зобразив свої рефлексії саме так. Такі анотовані тексти зазвичай дають глядачеві ключ до розуміння творчого шляху митця та його самоідентифікації у світі мистецтва. Тому етикетаж виставки — важлива частина донесення необхідної інформації до відвідувача.

Доволі часто поціновувач мистецтва під час огляду виставки усвідомлює суб'єктивні «відкриття», які спостеріг у творчості навіть вже знаних митців. Утім, шанувальник музею, картинної галереї та інших інституцій культури приходить туди саме за новими враженнями, підтвердженнями усталеного бачення чи, навіть, за провокативним епатажем автора репрезентованого дійства і гостро актуальною тематикою (Гаврилович, 2023).

Виразним прикладом поєднання містичних полотен та розширеного тлумачення до них на етикетажі є виставка канадського митця Марселя Дзами «Привид озера Каное: нова робота», яка проведена канадською художньою колекцією МакМайкла упродовж 27 червня — 27 жовтня 2024 р. у центрі сучасного мистецтва Contemporary Calgary. Марсель Дзама — родом з Вінніпегу, у 1996 р. там сформував спільно з п'ятьма однодумцями творчу групу Royal Art Lodge (Deirdre, 2001). Згодом творчий шлях художників набув індивідуального

розвитку і М. Дзама оселився з 2004 р. у Нью-Йорку, де продовжує дивувати світ химерним живописом, інсталяціями, костюмами, фільмами, у яких представлений діалог між видимим та ірреальним світами.

Виставка «Привид озера Каное» у Калгарі знакова кількома аспектами. Насамперед тим, що художник повернувся до тематики дикої природи, яка є прекрасною у своєму різноманітті рослин і тварин та водночас представлена дещо моторошними пейзажами, що помітно у їхній колористиці та площинності на полотнах. Подібні прийоми вочевидь властиві творам А. Руссо, П. Гогена, Ф. Кало та інших художників-примітивістів. Безперечно на творчість М. Дзама сильно вплинули художні концепції основоположника канадського живопису Тома Томсона (1877–1917), пейзажі якого відзначаються пастозністю мазків, пастельною палітрою та оспівуванням крайобразів північного Онтаріо. Роботи Т. Томсона стали опорою для виникнення, формування й діяльності канадських пейзажистів Групи семи («Спілка сімох», «Алгонкінська школа», роки функціонування: 1920–1933), котрі черпали натхнення у безпосередньому контакті з природою на пленері (Silcox, 2003). Загадкова смерть Т. Томсона на озері Каное досі переповнена здогадами, утім вона вплинула на творчість Групи семи та, навіть, через століття на творчість М. Дзама. Подібні творчо-біографічні паралелі особистих трагедій пережитого простежуємо у життєписі П. Пікассо, Ф. Кало та багатьох інших митців.

Серед десятків представлених живописних робіт та інсталяцій на виставці «Привид озера Каное» у Калгарі варто виокремити триптих «Перед Вогнем після Потопу» з антиутопічним пейзажем і з неспинними паводками й неминучими лісовими пожежами. Серед багатьох завуальованих символічних повідомлень відчитуємо основне: скорбота за людьми, котрі загинули. Ліва частина триптиха є промовистим закликком зупинити будь-яку воєнну наругу, адже тут М. Дзама розмістив голуба миру як репліку знаменитої графіки П. Пікассо. Текстовий коментар на етикетці до триптиха повідомляє про голуба миру: «образ, на який Дзама часто використовує з посиланнями на поточну війну в Україні, землі деяких з його предків».

Іл. 1. «Привид озера Каное» 2023. Перламутровий акрил, туш, акварель і олівець на папері. Люб'язно надано художником та Девідом Звірнером. Світлина з архіву Центру Культурно-Мистецьких Ініціатив.

Інша робота М. Дзами, яка виконана 2023 р. у змішаній техніці й має назву «Диктаторський Блюз», пов'язана із тривалими життєвими травмами минулого. Образ диктатора, який нав'язує фанатичному суспільству свою ідеологію, митець почерпнув зі світлини Е. Блуменфельда, на якій знаний фотограф зафіксував анфас корову. Проте художник вклав у роботу смисл потвори-мінотавра, котрий, згідно з давньогрецькою мітологією, був кровожерливою істотою. Про такі особисті інтенції М. Дзами також промовисто зазначено у коментарі до картини: «Власна емігрантська сімейна історія митця — втеча від тиранії та злиднів в Україні перед тим, як приїхати до Канади — і його робітничого класу є основою постійного інтересу Дзами до тем гноблення та революції».

Іл. 2. «Диктаторський Блюз» 2023. Перламутровий акрил, туш, акварель і олівець на папері. Люб'язно надано художником та Девідом Звірнером. Світлина з архіву Центру Культурно-Мистецьких Ініціатив.

Висновки. Таким чином, на прикладі персональної виставки М. Дзами «Привид озера Каное: нова робота» для культурологічного і почасти мистецтвознавчого вивчення виставкових практик використано метод case study. Цей «кейс» тематичного дослідження допоміг з'ясувати такі його аспекти: проблемно-орієнтований (зображення на полотнах війни, диктатури, руйнацій та страждань людства); історичний (алюзії на політичні події та особисті трагедії); сукупний (біографічний і творчий життєпис митця та порівняння з творчістю інших художників); критичний причинно-наслідкового зв'язку (пережиті особисто митцем психологічні травми); ілюстрації (переосмислення реалій та результат уяви). Отже, для культурологічного дослідження виставкових практик case study є важливим методологічним інструментом.

Список використаних джерел

1. Гаврилович, С. (2023). Українські творчі бренди у сучасній міжнародній репрезентації образотворчого мистецтва. IV Всеукраїнська науково-

практична конференція «Культурні та мистецькі студії XXI століття: науково-практичне партнерство» (с. 76–78). НАКККіМ.

2. Deirdre, H. (2001). Drawing power: Marcel Dzama Unassuming doodler's epic angst. *Now Toronto*, 20(25).
3. Silcox, D. (2003). *The Group of Seven and Tom Thomson*. Firefly Books.

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ МИСТЕЦТВ УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПРОБЛЕМ СУЧАСНОГО МИСТЕЦТВА НАМ УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ КУЛЬТУРОЛОГІЇ НАМ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА МУЗИЧНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ ІМЕНІ П. І. ЧАЙКОВСЬКОГО
ЗЕЛЕНОГУРСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ (ПОЛЬЩА)

ТЕЗИ

VI Міжнародної наукової конференції
**ПРОБЛЕМИ МЕТОДОЛОГІЇ СУЧАСНОГО
МИСТЕЦТВОЗНАВСТВА ТА КУЛЬТУРОЛОГІЇ**

13–14 листопада 2024 року

CONFERENCE PROCEEDINGS
IV International Scientific Conference
**PROBLEMS OF METHODOLOGY
IN CONTEMPORARY ART AND CULTUROLOGY**

November 13–14, 2024

Київ